

MEZHİC (Benî Mezhic)

(بنو مذحج)

Kahtâniler'e mensup
Yemenli bir Arap kabilesi.

En önemli kolları arasında Ans, Belhâris (Benî Hâris b. Kâ'b), Cenb, Celd, Sa'd el-Aşîre, Murâd, Sudâ', Ruhâ', Sinhân, Sinân, Ubeyde, Nemir, Abs, Neha', Yâm ve Zübeyd'in bulunduğu kabileye adını veren Mezhic lakaplı Mâlik'in Kahtân'a kadar isim zinciri Mâlik b. Üded b. Zeyd b. Yeşcüb b. Arîb b. Zeyd b. Kehlân b. Sebe' (Abdüşems) b. Yeşcüb b. Ya'rûb b. Kahtân şeklindedir. Güney Arabistan kitâbelerinde de adı geçen Mezhic'den bir grup, 519 yılında Himyerî hükümdarlarından Ma'dîkerib b. Ya'fur'un Orta Arabistan seferine, Yahudiliği kabul eden Zûnüvâs'ın 523'te Necran hıristiyanları üzerine yaptığı sefere (bk. ASHÂBÜ'l-UHDÛD) katılmıştır. Kabilenin yerleşim alanları arasında Yemen'in Terc bölgesi en başta zikredilir (Bekrî, I, 309). Mezhiclilerin Câhiliye döneminde akrabaları Has'am, Benî Murâd ve Zübeyd ile birlikte Âmir b. Sa'saa kabilesine karşı verdikleri Feyfûrîh savaşı tarihlerinde önemli bir yer işgal etmiş ve şiirlere de yansımıştır (a.g.e., III, 1038).

Araplar'ın önemli putlarından Yegûs'a tapan Benî Mezhic ve bazı kollarının İslâmiyet'e girişiyle ilgili olarak kaynaklarda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Hz. Peygamber, 8 (630) yılında Ci'râne'den ayrıldıktan sonra Kays b. Sa'd kumandasında 400 kişilik bir seriyeyi Sudâ' kabilesi üzerine göndermek üzere hazırladıysa da Ziyâd b. Hâris es-Sudâî kendisine gelip kabilesinin İslâm'a gireceğine kefil olduğunu belirtince bundan vazgeçti. Nitekim bu konuşmanın ardından on beş kişilik bir Sudâ' heyeti Medine'ye gelerek Müslümanlığı kabul ettiğini bildirdi; daha sonra bu kabileden 100 kişi Vedâ hacına katıldı. 9 (630-31) yılda Mâlik b. Murrâre (Mürre) er-Ruhâvî'nin (er-Rehâvî) deîlâtiyle Mezhic'in Ruhâ' kolu müslüman oldu (DİA, XVIII, 63). 10. yılda (631) Benî Murâd ve arkasından Benî Zübeyd İslâmiyet'e girdi; Resûl-i Ekrem, Benî Murâd heyetinin başkanı Ferve b. Müseyk'i bu kabilelerin yaşadığı bölgeye vali, Hâlid b. Saîd'i de zekât âmilî olarak görevlendirdi. Yine 10. yılın Ramazan ayında (Aralık 631) Resûlullah, Hz. Ali'yi Mezhiclileri İslâm'a davet etmek üzere 300 kişilik bir kuvvetle Yemen'e gönderdi. Seriyeyi Kubâ'dan uğurlarken Hz. Ali'ye kabileyi sa-

dece İslâm'a çağırmasını, karşı taraftan saldırı gelmedikçe çatışmaya girmemesini, İslâmiyet'i kabul etmeleri halinde ise namaz ve zekâtı emretmekle yetinip bundan daha fazlasını istememesini bildirdi. Ayrıca, "Senin vasıtanla bir kişinin hidayet bulması senin için üzerine güneşin doğduğu ve battığı her şeyden daha hayırlıdır" dedi. Mezhic'in yaşadığı topraklara giren askerî birlik kabileyi İslâm'a davet ettiyse de olumlu cevap alamadığı gibi saldırıya uğradı. Ancak Hz. Ali çatışma neticesinde dağılan Mezhiclilerin peşine düşmedi ve onları bir süre sonra tekrar İslâmiyet'e çağırdı; Mezhicliler bu defa davete uydular (bazı farklı rivayet ve değerlendirmeler için bk. Fayda, s. 106-112). Mezhic'in kollarından Neha' kabilesi de Yemen'de Muâz b. Cebe'l'e biat etmiş, ardından Medine'ye 200 kişilik bir heyet göndermiştir (I/632; İbn Sa'd, I, 346).

11 (632) yılında peygamberlik iddiasıyla ayaklanan Esved el-Ansî'ye destek veren Yemenli kabileler arasında kendi kabilesi Ans başta olmak üzere Mezhic'in diğer bazı kolları da bulunuyordu. Hemdân, Himyer, Ezd ve Kinde gibi komşu kabilelerle birlikte Kûfe'ye yerleşerek burada Yemenîler'in önemli bir güç haline gelmesini sağlayan Mezhicliler ilk fetihler sırasında Irak, Suriye, Mısır gibi başlıca cepheelerde önemli roller üstlendiler. Hz. Osman'ı evinde muhasara eden Mısırlı ve Kûfeli gruplar içerisinde de bulunan Mezhicliler, genellikle Hz. Ali ve Ehl-i beyt taraftarı olarak Emevî karşıtı bir siyaset izlediler ve Cemel Vak'ası'nda Benî Eş'ar ile birlikte Hucr b. Adî (Taberî, IV, 500), Sıffîn Savaşı'nda da Hemdânîlar'la birlikte cengâverliğiyle tanınan Eşter kumandasında Hz. Ali saflarında yer aldılar. 74'te (693) Ezârika ile mücadele eden Mühelleb b. Ebû Süfere'ye destek için Kûfe'den gelen ordu içinde Mezhicliler de bulunuyordu (a.g.e., VI, 197). 79 (698) yılında Sicistan'da fetihler yapan İbn Ebû Bekre'nin ordusunda yer alan Kûfeliler'in başında Mezhic'in Hâris b. Kâ'b kolundan Şüreyh b. Hânî vardı (a.g.e., VI, 323). Mezhicliler, Irak Valisi Haccâc b. Yûsuf es-Sekaffî'ye karşı başlatılan isyan hareketinin lideri Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as'ı da desteklediler. Kabilenin anavatanları Güney Arabistan'da kalmaya devam eden bir kısmı ve bazı kolları da çeşitli dönemlerde bölgede siyasi ve askerî açılardan etkili rol oynamıştır. Mezhicliler bugün yoğun olarak Yemen Arap Cumhuriyeti'nde Zemâr ve Redâ'da yaşamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hişâm b. Muhammed el-Kelbî, *Nesebü Me'ad ve'l-Yemeni'l-kebir* (nşr. Nâcî Hasan), Beyrut 1408/1988, s. 267-268, 281, 287, 289, 337; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, III, 1079-1082, 1087-1088; İbn Hişâm, *es-Sire*², III-IV, 582-583, 588-590; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 326-328, 339-340, 344, 346; Belâzürî, *Futûh* (Fayda), s. 154, 171, 294, 547; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 131-136, 185, 327; IV, 48, 500; V, 20, 24, 261, 268, 351, 361, 379, 422; VI, 35, 39, 45, 131, 138, 197, 259, 266, 323, 520, 591; VII, 166, 182; ayrıca bk. İndeks; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 405-407, 476-477, 485; Bekrî, *Mu'cem*, I, 309; III, 1038; Sem'ânî, *el-Ensâb*, XII, 161-162; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân* (Cündî), V, 105; el-Melikü'l-Eşref er-Resûlî, *Turfetü'l-ashâb fi ma'rifeti'l-ensâb* (nşr. K. W. Zetterstéen), Beyrut 1412/1992, s. 35-36; J. Wellhausen, *İslâmın En Eski Tarihine Giriş* (trc. Fikret İşıltan), İstanbul 1960, s. 23-26, 28, 29, 31; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, II, 552; IV, 185, 188-189, 194, 454-459; V, 345-346, 353-354; VI, 260-261; Mustafa Fayda, *İslâmiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 19, 20, 58, 59, 100, 106-113, 116; İbrâhim Ahmed el-Makhafî, *Mu'cemü'l-büldân ve'l-ka-bâ'ili'l-Yemeniyye*, San'a 1422/2002, II, 1472, 1476-1477, 1728; Abd Avn er-Ravzân, *Mevsû'atü'l-ka-bâ'ili'l-Arabiyye*, Amman 2002, s. 518-521; H. H. Brau, "Mezhic", *IA*, VIII, 205; G. R. Smith - C. E. Bosworth, "Madhîdîj", *EL*² (İng.), V, 953-954.

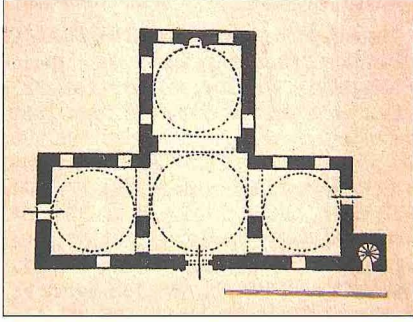

CASİM AVCI

MEZİD BEY CAMİİEdirne'de
XV. yüzyılın ortalarına doğru
inşa edilmiş cami.

II. Murad dönemi Alacahisar (Kruševač) sancak beylerinden Mezid Bey tarafından 844 (1440-41) yılında yaptırılmıştır. Mimarını bilinmeyen yapının vakfiyesi de bulunmamaktadır. Edirne'de aynı isimle anılan bir hamam ve hanın vaktiyle mevcut olduğu (Peremeci, s. 94, 97), ayrıca Helvacı ve Burnu Panbuk köylerinin de caminin arasında yer aldığı kaydedilmektedir (Gökbilgin, s. 243-244). Harimin basık kemerli giriş kapısı üzerinde 1307 (1889-90) tarihini veren Arapça bir onarım kitâbesi yer almaktadır. Bu kitâbede ilk inşa tarihi de belirtilmiştir.

Cami, kuzey-güney yönünde ardarda eşdeğer iki kubbe ile kuzey kubbenin doğu ve batısında yer alan birer kubbenin örttüğü tabhâneli bir yapıdır. Bugün caminin son cemaat yeri bulunmamakla beraber aynı dönemin benzer planlı yapılarından hareketle burada da bir son cemaat yeri olduğu düşünülmelidir. Yapının orijinal almaşık duvar örgüsüne karşılık kuzey cephe duvarının örgüsüne görülen farklılık bu düşünceyi destekler nite-

Mezid Bey Camii ve planı

liktedir. Binada inşa malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Tabhânelerin cepheleri düzgün kesme taş, diğer cepheler ise dikey almaşık örgülüdür. Bu almaşıklık bir sıra düzgün kesme taş, iki sıra tuğla hatıl sıralarıyla oluşturulmuştur.

Pencereler tabhânelerde altta, esas ibadet mekânı cephelerinde ise hem altta hem üstte iki sıra halindedir. Alt seviyedekiler basık kemerli, üsttekiler sivri kemerli açıklıklar şeklindedir. Alt pencerelerin üzerindeki hafifletme kemerleri de sivridir. Cepheler üstten düz silmeli taş saçaklarla sınırlandırılmıştır.

Kuzey cephe ortasında yer alan yuvarlak kemerli bir kapı açıklığından sofa niteliğindeki bölüme girilmektedir. Bu bölümle esas ibadet mekânı şeklinde düşünülen mihrabın aksında yer alan eşit büyüklükteki iki mekân birer kubbe ile örtülüdür. Ancak birinci kubbe mihrabın yer aldığı esas ibadet mekânını örten kubbe-ye göre daha alçak tutulmuş olup sekiz dilimlidir. Her iki kubbe de sekizgen kasnaklara oturmaktadır. Mihrabın önündeki kubbe-ye pandantiflerle, diğerine ise mukarnaslarla geçiş sağlanmıştır.

Beş kenarlı mihrap nişi beş sıra mukarnas kavsaralıdır. Nişin üst kesiminde dikdörtgen bir pano halinde taşta kabartma olarak işlenmiş birbirine saplarla bağlanan palmet ve rûmî kuşağı yer almak-

tadır. Ayrıca mihrap duvarı yüzeyinde yer yer kalem işi süsleme izleri seçilebilmektedir.

Mihrabın aksında kapalı avlu niteliğindeki kubbeli bölümün doğu ve batı yanlarında bulunan tabhâne odalarına geçiş kemerli birer açıklıkla sağlanmıştır. Ayrıca tabhânelerle ortadaki kubbeli bölüm arasında birer pencere açıklığı vardır. Tabhânelerin üzeri kubbe ile örtülü olup sağdakine tromplarla, soldakine prizmatik üçgenlerle geçiş sağlanmıştır.

İnşa edildiği dönemde harim içinin çini, minaresinin sırlı tuğla kaplı olması sebebiyle yapıya Yeşilce Camii de denilmektedir. 1752 yılındaki deprem ve Rus işgali sonrası (1889-1890) bu çiniler tamamıyla ortadan kaldırılmış, kapı ve pencere biçimleri değiştirilmiştir. Son olarak 1990-1991'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore ettirilerek yıkık minaresi yeniden inşa edilmiş ve ibadete açılmıştır. Caminin evkafı arasında bulunan hamamı 1957 yılında Edirne Belediyesi tarafından yıkılarak tamamen ortadan kaldırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 67, 94, 97; Oktay Aslanapa, *Edirne'de Osmanlı Devri Âbideleri*, İstanbul 1949, s. 110-111; a.m.f., "Edirne'de Türk Mimarisinin Gelişmesi", *Edirne. Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 230; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 243-244; Rifki Melül Meriç, "Edirne'nin Tarihi ve Mimarî Eserleri Hakkında", *Türk San'atı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri I*, İstanbul 1963, s. 471, 499, 510; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, II, 397-400, 468; Oral Onur, *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitâbeler*, İstanbul 1972, s. 109-110; F. Th. Dijkema, *The Ottoman Historical Monumental Inscriptions in Edirne*, Leiden 1977, s. 177-178; Yıldız Demirez, *Osmanlı Mimarîsinde Süsleme I: Erken Devir 1300-1453*, İstanbul 1979, s. 13, 24, 60, 483-485; Affe Batur, *Osmanlı Camilerinde Örtü ve Geçiş Öğeleri I*, İstanbul 1980, s. 44-45; Ratip Kazancıgil, *Edirne İmaretleri*, İstanbul 1991, s. 43-49; Semavi Eyice, "İlk Osmanlı Devrinin Dinî-İctimaî Bir Müessesesi Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler", *İFM*, XXIII/1-2 (1962), s. 40; a.m.f., "Edirne", *DİA*, X, 434-435, 439.

CEBE ÖZER

MEZİD fî MUTTASİLİ'L-ESÂNİD

(المزيد في متصل الأسانيد)

Bir zayıf hadis çeşidi.

Bir râvinin, adını hiçbir sika râvinin zikretmediği bir râviyi yanlışlıkla muttasil bir senede ilâve ettiği hadistir. Böyle bir rivayet, sika râvilerden gelen diğer tarik-

leriyle karşılaştırıldığında o ismi ilâve eden râvinin hata ettiği anlaşılır. Bu durumda hadisin hatasız olarak rivayet edilen tarihinde râvinin o hadisi hocasından işittiğine dair açık bir ifade kullanmış olması gerekir. O takdirde bir isim ilâvesiyle rivayet edilen hadis "mezîd fî muttasilî'l-esânîd" kabul edilebilir. Ayrıca bir hadise bu adın verilebilmesi için râvinin senede bir râvi ilâve etmek suretiyle hata ettiğine dair bir karîne bulunması gerektiğini ileri sürenler de vardır.

Mezîd fî muttasilî'l-esânîde örnek olarak, "Kabirlere doğru namaz kılmayınız" hadisi zikredilebilir. Bu hadis, Hennâd → Abdullah b. Mübarek → Abdurrahman b. Yezîd → Büsr b. Ubeydullah → Ebû İdrîs el-Havlânî → Vâsile b. Eska' → Ebû Mersed el-Ganevî tarihiyle rivayet edildiği gibi (Tirmizî, "Cenâ'iz", 57) Ali b. Hucr ve Ebû Ammâr → Ebû'l-Velîd b. Müslim → Abdurrahman b. Yezîd → Büsr b. Ubeydullah → Vâsile b. Eska' → Ebû Mersed el-Ganevî tarihiyle de (Müslim, "Cenâ'iz", 97; Ebû Dâvûd, "Cenâ'iz", 77; Nesâî, "Cenâ'iz", 11) rivayet edilmektedir. Tirmizî'ye göre hadisin sahih olan tariki Ebû İdrîs el-Havlânî'nin zikredilmediği ikinci rivayettir. Tirmizî'nin Buhârî'den naklen verdiği bilgiye göre hadisin birinci tarihinde Abdullah b. Mübarek muttasil olan senede yanlışlıkla Ebû İdrîs'i ilâve etmiş ve Abdullah b. Mübarek'in yaptığı bu hata hadisin sıhatini kaybetmesine sebep olmuştur. Ancak Abdullah b. Mübarek'in sika olmasını dikkate alan bazı âlimler onun sözü edilen hatayı yapmamış olabileceğini düşünmüşlerdir. Buna göre râvi Büsr b. Ubeydullah hadisi Ebû İdrîs'ten duyduktan sonra bir üst râvi olan Vâsile ile de görüşüp hadisi ondan da duyma imkânını elde etmiş, böylece aynı hadisi iki defa rivayet etmiş olabilir. Bu takdirde senede herhangi bir râvi ziyadesi söz konusu olmaz.

Bir hadisin "mezîd fî muttasilî'l-esânîd" olup olmadığını söylemek tamamen ictihadî bir konu olduğundan bu hususta âlimler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Nitekim Hatîb el-Bağdâdî *Kitâbü Temyîzi'l-mezîd fî muttasilî'l-esânîd* adlı eserinde bir kısım hadislerin "mezîd fî muttasilî'l-esânîd" olduğunu söylemiş, fakat İbnü's-Salâh onun bazı hususları dikkate almadığı için yanlış sonuçlara vardığını belirtmiştir. Bu durumda, Buhârî'nin mezîd fî muttasilî'l-esânîd hükmünü verdiği söz konusu İbnü'l-Mübarek hadisini Müslim ve Tirmizî'nin ne-